

Knute på tråden? -ikke alltid så galt!

et lite hjelpenotat til deg som vil bli kjent med teknikken **å slå nupereller**

Prosjekt i Østre Toten husflidslag
høsten 2025

Prosjektet besto av kurs for nybegynnere og videre arbeid med teknikken for noen av deltagerne.

Her følger kursmaterialet samt noen avsluttende kommentarer.

Mønster tradisjonelt.

NUPERELLER

er ført opp på Norges husflidslag si *røddliste*, en oversikt over teknikker som er i ferd med å gå i glemmeboka.

Så hyggelig at *du* vil være med på å motarbeide dette! Som du vil forstå er vi i en positiv fase for nuperellen – helt glemt er den ikke.

Dette notatet er ikke et «spesialistprodukt», men et ønske om å formidle det vi selv kan – og ikke minst gleden over et trivelig håndarbeid.

Teknikken å *slå nupereller* er i prinsippet ganske enkel: en todelt knute (dobbeltknute) som *slås* rundt en tråd slik at det dannes en rad med knuter. Tråden/knuteraden formes til ringer og buer. Disse elementene bindes sammen til ulike mønstre som vi kjenner fra blonder på bunadbluser og på duker/brikker - klassiske småting i tynt, hvitt garn. For å skape effekt og til bruk ved sammenkobling av elementer, lages små løkker – picoter (fra fransk picot=liten tind/pigg) ved å holde avstand mellom noen av knutene.

Verktøy: en liten skyttel, tynn heklenål, saks, samt broder-nål til festing av trådender. Får fint plass i en liten boks og er lett å ta med seg både hit og dit!

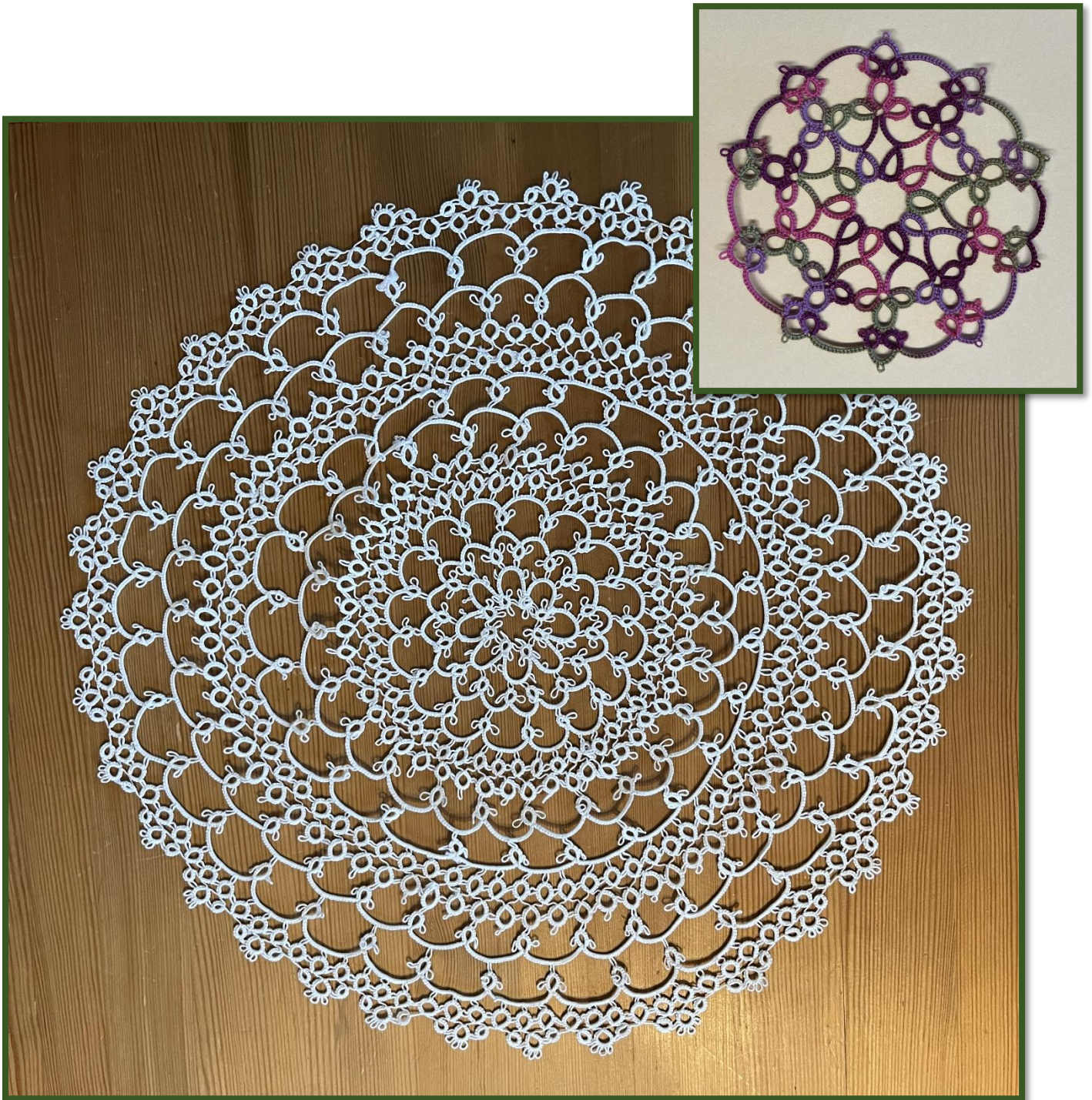
Allerede for flere år siden kom det farget garn i salg, men det ser ikke ut til å ha vært noe stort marked for det. I nyere tid har tilbudet av farget garn i flere kvaliteter økt, og dette har gitt grobunn for et internasjonalt miljø som på mange måter forandrer nuperellens form og uttrykk.

Vi har latt oss fenge av denne trenden, ja – i ganske stor grad. Men vi glemmer ikke tradisjonen for det!

Her til lands har *Norsk nuperelleforening* eksistert noen år. Foreningen har egen nettside og utgir medlemsbladet *Skytteltrafikk* to ganger i året. Det holdes årsmøte i mars med faglig og sosial del.

Norges husflidslag har i forbindelse med sitt bunadsprosjekt laget ei begynnerpakke som inneholder instruksjonsbok, materialer, samt mønster til et lite motiv. Formålet er å kunne lage nupereller til egne bunader – og selvfølgelig å bli trofast utøver av håndverket.

Oldemors duk møter dagens tolkning av teknikken i form av ei glassbrikke, mønster Liv Øyen Strind

LITT HISTORIKK

Kilde: Nupereller, Blomqvist og Persson, norsk oversettelse 1981 av Frivoliteter, utg. i Sverige 1967

Nuperellens historie er usikker. Vi vet at teknikken var kjent i England på slutten av 1600-tallet, men den eksisterte sikkert tidligere i enklere former. Opprinnelsen kan trolig knyttes til makramé en knytteteknikk som stammer fra arabiske land.

Noen teorier om hvor teknikken slik vi kjenner den, ble til:

Frankrike – her brukes betegnelsen *frivolité* som betyr noe slik som *lettsindighet*; (i Sverige overtok man dette navnet, i svensk form *frivoliteter*).

Tyskland – her finnes bevart litteratur fra begynnelsen av 1700-tallet.

Storbritannia – det vises til diktverket «Den kongelige knytteren» utgitt i 1707. Her fortelles det om dronning Mary (død i 1694) og vanen hun hadde med å slå nupereller.

Eller kanskje Italia – her brukes betegnelsen *chiacchierino* som betyr chatty / skravlete eller *occhi* som betyr øye.

Sikkert er i alle fall at nuperellene hadde en glansperiode på 1700-tallet da stilarten rokokko sto på sitt høyeste. Det var et arbeide i tidens ånd, kokett og grasiøst. Så ble nuperellene gjemt og glemt helt til midten av 1800-tallet, da kunsten fikk oppmerksomhet igjen. Motebladene i Europa begynte å interessere seg for nupereller, de laget teknikkbeskrivelser, ga gode råd og utlyste konkurranser. Det ble laget blonder til lommeørklær, undertøy og barneklær, krager, brikker, duker og lampeskjermer.

Omkring 1870 dabbet interessen av igjen, men så kom en ny glansperiode på 1920-tallet.

0o0o0o0

De neste hundre årene har vel nuperellene kommet og gått litt i perioder. Det ser ut til at man nå til dags er riktig så ivrige bl.a. i USA der garnet Lizbeth med et utall farger, fargekombinasjoner og tykkelser har sin opprinnelse.

Mer historikk kan du bl.a. lese på nettsidene til Norsk nuperelleforening. Her gjengis en artikkel av Herborg Wahl fra boka hennes «Den lille nuperelle», utgitt 2005.

Lønneblad. Gammelt mønster fra Antique patteren library.

LITT BLANDET INFORMASJON

Navn: *i Norge slår vi *nupereller*
 *i Sverige slår de *frivoliteter*
 *i Danmark orcerer de, nupereller kalles her *orkis* eller *orkerede blonder*
 *på engelsk brukes verbet *tattooing* og produktet *tattoo lace*
 *i Tyskland lager de *Schiffchenspitze* - direkte oversatt: *miniskip-blonde* på grunn av skyttelens form som et lite skip. Her brukes også *Occhi Spitze*.

Lærebøker: Det ser ikke ut til å finnes noen nyere bøker om teknikken på norsk. Klassikeren er «Nupereller» utgitt av Landbruksforlaget helt tilbake i 1981. Det er en norsk utgave av svenske «Frivoliteter», forfattere Gun Blomqvist og Elwy Persson. Den kan lånes via biblioteket.
 «Den lille nuperelle» av Herborg Wahl, utgitt i 2005. Den var i sin tid bare til salgs hos forfatteren,- kan også lånes via biblioteket.

Ellers må man nok prøve seg på engelsk-språklig litteratur.

På nettet: Det finnes massevis av YouTube-videoer av svært varierende kvalitet og med litt ulik innfallsvinkel. Mange engelsk-språklige.

Man finner også en del **nettsider/blogger** (også på norsk og svensk) man kan ha nytte av å ta en kikk på.

Norsk nuperelleforening

Foreningens nettside nupereller.no er god og informativ. Noe av innholdet er forbeholdt medlemmer, men mye ligger åpent for å bidra til formidling og inspirasjon. Under «Hjelp på vegen» finnes bl.a. gode instruksjonsvideoer, velegnet både til selvstudium og som støtte i kurssammenheng. Under «Kjekt å vite» bl.a. lenker til nettsider/blogger m.m.

Föreningen Frivolitetsknuten i Sverige: frivolitetsknuten.se ser ut til å tilsvare Norsk nuperelleforening. God og informativ nettside (svensk går greit). Under «Lär dig slå frivoliteter» finner du bl.a. lenker til gode instruksjonsvideoer (engelskspråklige).

Engelskspråklig blogger

Marilee Rockley Yarnplayer: yarnplayertats.blogspot.com. Lenke fra Norsk nuperelleforening. Mange flotte mønstre, også noen enkle til fri bruk. Se eksempler på neste side.

Joelle Paulson **Frivole** leblogfrivole.blogspot.com er også avansert, men har lenke til [youtube.com/c/11Fivole](https://www.youtube.com/c/11Fivole) med mange instruksjonsvideoer av varierende vanskelighetsgrad. Noen er laget **For Beginners**, bl.a **Transferring the Knot**. Her brukes stor skyttel og tykk tråd – bra forklaring (på engelsk). Lenke fra frivolitetsknuten.se.

Noo Bear YouTube-konto fra basis til avansert. Lenke fra Norsk nuperelleforening.

Og sist, men ikke minst japanske **Maimai Kaito**, YouTube-konto. Hun sier ikke ett ord, viser rolig og nøyaktig hva hun gjør på basis av egne mønstre. Noen få linjer på engelsk dukker opp i bildet innimellom – ja også en katt da, som spaserer uanfektet over arbeidsbordet. Se eksempler på neste side.

Mønster: *Marilee Rockley Yarnplayer*.

Mønster: Japansk nuperellemaker **Maimai Kaito** YouTube.

HVOR FÅR VI KJØPT UTSTYR?

Skytler (enkle og rimelige) samt tynne heklenåler får man kjøpt i de fleste husflidsutsalg og andre håndarbeidsbutikker. Ellers finnes skytler i mange størrelser og utforminger som man må ty til netthandel for å få tak i. En favoritt blant mange er merket **Clover**.

Tråd bomull egner seg best.

Klassikeren er **DMC** (fransk) Cordonnet special – finnes i to hvite og en «ubleket» farge – også kalt *ecru*. Cordonnet betegner framstillingsmåte der tre tråder garn spunnet av to enkeltråder spinnnes sammen til en. Forhandles bl.a. av Husfliden. Dette er ganske tynn tråd, brukes bl.a. til bunadskjorter.

I de seineste åra er farget tråd, også i tykkere kvaliteter, kommet på markedet og blir mye brukt i alt fra klassiske brikker til pyntegenstander og kunstverk.

Merket **Lizbeth** ser ut til å være dominerende, det er amerikansk og nesten bare tilgjengelig via nettbutikker. Også dette cordonnet-kvalitet, og garnet er *mercerisert* – dvs behandlet for å få glans og for å gjøre garnet mer mottakelig for farge. Firmaet heter *Handy Hands*, nettside hhtatting.com. Her er det massevis! Har forhandlere i Europa/Skandinavia, se nedenfor.

Andre merker: DMC Babylo og Elisa heklegarn, ellers ulike typer bomullsgarn / heklegarn.

Et britisk firma som kaller seg

roseground, roseground.com ser ut til å ha spesialisert seg på utstyr til knipling og nupereller. De forhandler bl.a. Lizbeth tråd og Clover skytler. Firmaet har fortollingsavtale med Norge, de krever inn norsk mva på forhånd og dermed slipper man fortollingsprosedyren i Norge.

Den forhandler i Skandinavia som ser ut til å ha best tilbud av mye forskjellig utstyr (bl.a skytler) og garn, er danske *Hedens Hørgarn* (*hør er dansk for lin*) hedenshørgarn.dk

Her til lands ser det ut som om

hobbyhimmelen.no som holder til i Kristiansand har et visst utvalg både av DMC og Lizbeth. Firmaet har også betjent telefon.

NB ved handel i utlandet – ikke glem valutakurs, frakt, mva i Norge og fortollingsgebyr.

VI LÆRER TEKNIKKEN

Nå har kursdeltagerne fått litt bakgrunnsinformasjon. De blir nå kjent med knuten gjennom demonstrasjon og tips om nettsider med instruksjonsvideoer. Som prøveprosjekt lager de en enkel blonde. Kursleder veileder og forklarer under vegs.

Prøve I

Øve, øve jevnt og trutt – og tappert, det er tingen. Ja, da – gamle visdomsord har fortsatt gyldighet! Vi foreslår dette mønsteret som trening, både for å få dreis på knuten og for å få arbeidet til å gli.

De fleste mønstre angir knutene bare med tall, picot angis med - , sammenføring av element i picot angis med +. Kursleder viser hvordan dette gjøres.

Til dette mønsteret bruker vi to tråder

– en snurret på skyttelen (skytteletråd), denne lager vi ringer med
- og en fra nøstet (hjelpetråd eller nøstetråd), denne lager vi buer med.

Ulik farge på disse trådene hjelper oss å bli kjent med teknikken. Tråd Lizbeth 10.

Ringene består av 20 knuter med picoter plassert på forskjellig måte.

Buene består av 10 knuter med og uten picoter.

Begynn med

enkel ring og bue der picotene brukes til å koble ringene sammen

R1	5 – 10 – 5	snu/vend arbeidet
B	10	snu/vend arbeidet
R2	5 + 10 – 5	snu /vend arbeidet

videre: B (buen) og R2 (ringen som kobles til R1)
gjentas nå så lenge man vil – eller orker.

*fortsett gjerne med noen av disse før du prøver neste

ring og bue med picoter til sammenkobling og en picot til pynt

R1	5 – 5 – 5 – 5	snu/vend
B	5 – 5	snu/vend
R2	5 + 5 – 5 – 5	snu/vend

videre: B (buen) og R2 (ringen som kobles til R1)
gjentas nå så lenge man vil – eller orker.

*fortsett gjerne med flere av disse før du prøver neste

ring og bue med picoter til sammenkobling og flere picoter til pynt, f.eks

R1	5 – 4 – 1 – 1 – 4 – 5	snu/vend
B	4 – 1 – 1 – 4	snu/vend
R2	5 + 4 – 1 – 1 – 4 – 5	snu/vend

videre: B (buen) og R2 (ringen som kobles til R1)
gjentas nå så lenge man vil – eller orker.

NB bildene viser ikke virkelig størrelse

Prøve II

Hvis du synes det blir litt mange elementer med både skytteltråd og hjelpetråd, kan du prøve denne blonden som bare består av ringer. Da trenger du bare tråden du har viklet på skyttelen. Du kan jo lage noen forskjellige versjoner, men hver ring består alltid av totalt 20 knuter. Mønsteret tilsvarer forresten den enkle blonden som brukes på mange bunadskjorter.

De fleste mønstre angir knutene bare med tall, picot angis med - , sammenføring av element i picot angis med +. Kursleder viser hvordan dette gjøres.

R1 5 – 10 – 5

nå skal den neste ringen plasseres ved siden av R1 og de kobles sammen i den picoten som har dannet seg på høyre side av R1.

Her må man tenke på at det skal være avstand mellom «rota» av ringene. Se bilde.

R2 5 + 10 – 5

så fortsetter man med R2 og kobler hver ny ring til den foregående og passer på avstanden når man begynner på neste ring.

Ringene kan pyntes med en eller flere picoter på toppen

R1 5 – 5 – 5 – 5

R2 5 + 5 – 5 – 5

gjenta R2 og husk avstand mellom ringene

R1 5 – 4 – 1 – 1 – 4 – 5

R2 5 + 4 – 1 – 1 – 4 – 5

gjenta R2 og husk avstand mellom ringene

NB bildene viser ikke virkelig størrelse

LITT MER OM GARN

Hvis man vil bruke bomullstråd laget til f.eks. hekling, strikking og broderi må man være oppmerksom på at mange av disse har en annen tynn enn de som tradisjonelt brukes til nupereller. De er gjerne «mykere» i strukturen. De ulike typene garn har også ulike systemer for å angi tykkelse og kvalitet.

Hvis vi forstår rett følger produsentene av Cordonnet-kvalitet garn (tre tråder a to tråder fast tvunnet og mercerisert) et nummersystem der det laveste nummeret betegner den tykkeste tråden. Lizbeth har tråd i tykkelse 3, 10, 20, 40 og 80, DMC et bredt spekter fra 10 til 100! DMC er klassikeren, men finnes nesten bare i to hvitfarger og ecru (noen pastell i 80).

Vår erfaring er at med et mykere garn glir ikke arbeidet så lett og det blir vanskeligere å få knutene jevne. Det er også fort gjort å trekke elementene – særlig ringene – for mye sammen. Likevel kan et heklegarn fungere riktig så bra f.eks. til motiv som julepynt. Med bruk av stivelse og strykejern kan de formes og holder seg faste i årevis.

Til bunadskjorter brukes gjerne garn av merket DMC i tykkelsene 40, 50 eller enda tynnere. Dette gir spinkle, lette ringer, men veldig tynt garn kan være litt plundrete å arbeide med. For å få en smalere blonde uten å måtte bruke den tynneste tråden, kan en redusere antall knuter i ringene.

For **nybegynnere** anbefales Lizbeth i tykkelse 10.

Her har vi brukt et motiv med forskjellige trådtykkelser.

Lizbeth 3

Lizbeth 10

Elisa 20

DMC 80

NB bildene viser ikke virkelig størrelse

FLERE MØNSTRE

Enkle mønstre med en tråd (skytteletråden)

R = ring

tallene angir antall knuter, - angir picot, flere – angir at picotene kan være store/lange, + markerer sammenføring i picot

Merk at store ringer og lange picoter krever litt mer «fingerferdighet».

Små blomster

Seks ringer/blad

R1	6-3-3-3-3-6
R2,3,4 og 5	6+3-3-3-3-6
R6	6+3-3-3-3+6

eller	R1	6-5-5-6
	R2,3,4 og 5	6+5-5-6
	R6	6+5-5+6

Kursleder viser hvordan siste ring føyes sammen med første.

Sommerfugler

Liten, små vinger med litt lang picot

R1 Høyre vinge, stor	8-1- -1-5-3
R2 Høyre vinge, liten	3+3- - -6
R3 Venstre vinge, liten	6- - -3-3
R4 Venstre vinge, stor	3+5-1- -1-8

Flere varianter, picot til sammenføring alltid «liten»
- de til pynt på vingene kan variere i lengde og gi ulikt uttrykk

f.eks.

R1	10- -1- - -1- -7-3
R2	3+4- -7
R3	7- -4-3
R4	3+7- -1- - -1- -10

eller	R1	12-2-2-8-4
	R2	4+6-8-2
	R3	2+8-6-4
	R4	4+8-2-2-12

Kursleder viser hvordan endetrådene avslutter arbeidet og danner «antenner».

NB bildene viser ikke virkelig størrelse

Klassikere

De to mønstrene dere fikk utdelt som prøveprosjekt tilsvarer faktisk to blonder som finnes i mange gamle mønsterbøker o.l.

Laget i DMC f.eks. 20, 30 og 40 kan de se slik ut:

Skyttel, en tråd

R1 5 – 5 – 5 – 5

R2 5 + 5 – 5 – 5

gjenta R2 og husk avstand mellom ringene

Skyttel og hjelpetråd

R1 5 – 5 – 5 – 5

snu/vend

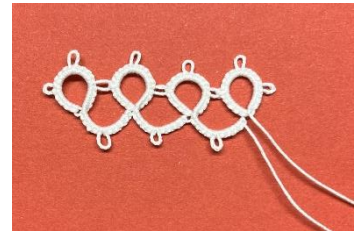
B 5 – 5

snu/vend

R2 5 + 5 – 5 – 5

snu/vend

videre: B (buen) og R2 (ringen som kobles til R1)
gjentas nå så lenge man vil

Skyttel og hjelpetråd

R1 5 – 4 – 1 – 1 – 4 – 5

B 5 - 5

R2 5 + 4 – 1 – 1 – 4 – 5

videre: B (buen) og R2 (ringen som kobles til R1)
gjentas nå så lenge man vil

Skyttel, en tråd

R1 5 - 5 - 5 - 5

snu/vend

R2 6 - 6

snu/vend

R3 5 + 5 – 5 - 5

snu/vend

R4 6 + 4 – 2 – 2 – 4 – 6

snu/vend

R5 5 + 5 – 5 – 5

snu/vend

R6 6 + 6

snu/vend

og fortsett fra **R1** som nå kobles på foregående ring
(**R1** blir da slik: 5 + 5 – 5 – 5)

NB bildene viser ikke virkelig størrelse

Mange mønstre bygger på

trekløver
som delmotiv.

Her følger en liten firkant inspirert av flere utgaver på nett og i bøker.

To varianter, se bildet:

Ulik farge på ringer og buer. Her fyller du en del tråd på skyttelen i en farge og lager et lite nøste av en annen farge. Husk at fargen på skytteltråden blir fargen på ringene og at nøstetråden/hjelpetråden danner dobbeltnutene i buen.

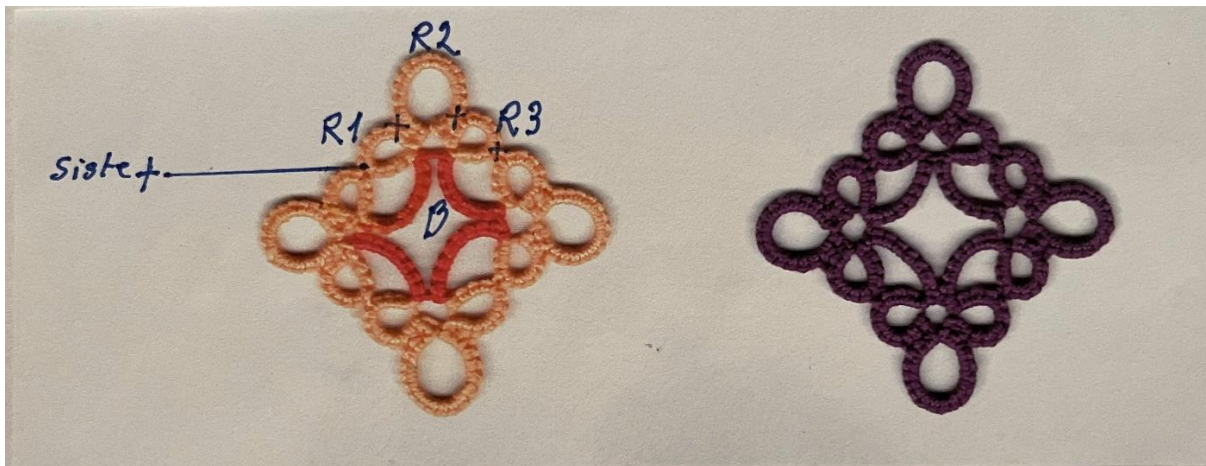
Lag en løs knute med litt «hale» du kan ta opp igjen for å holde de to trådendene sammen. Begynn med ringene/trekløver (skytteltråden) som du legger ganske tett inntil denne knuten. Glem tråden fra det lille nøstet (hjelpetråden) til du skal lage buen.

Samme farge på ringer og buer. Her fyller du en del tråd på skyttelen, men klipper den ikke av fra nøstet du bruker. Begynn med ringene på et passende sted på skytteltråden og glem den delen av tråden som sitter fast i nøstet (hjelpetråden) til du skal lage buen.

Elementene i motivet - husk, ringer lages med skytteltråd rundt venstre hånd, buer med hjelpetråden rundt venstre hånd:

R 1	4 – 5 – 2	lag neste ring ved siden av, tett inntil «rota» på R1
R 2	2 + 14 – 2	lag neste ring ved siden av, tett inntil «rota» på R2
R 3	2 + 5 – 4	snu/vend arbeidet og begynn på buen tett inntil «rota» av R3
B	8	snu/vend arbeidet og fortsett som bildet viser i det du hekter den nye R1 sammen med R3.

Når du har kommet til den siste lille ringen på det fjerde trekløvet skal denne kobles til den første R1. Kursleder viser hvordan dette gjøres. Kursleder viser også hvordan trådender festes.

NB bildene viser ikke virkelig størrelse

Enkel krans

Skyttel og hjelpetråd

R1 3-3-3-3 snu/vend

B2 3-3-3 snu/vend

R3 3+3-3-3 snu/vend

B4 3-3-3 snu/vend

gjenta 6 ganger, dvs i alt 12 R og 12 B

Se bildet for sammenkobling av siste R med første R

NB bildet viser ikke virkelig størrelse

Hjerter

finner man mønster på i mange ulike varianter. Her følger en versjon.

Samme farge på ringer og buer. Fyll godt med tråd på skyttelen, men klipp ikke av.

Begynn med trekløveret på et passende sted på tråden, legg den rundt venstre hånd og arbeid med skyttelen. Glem den delen av tråden som går til nøstet (hjelpetråd/ nøstetråd) til du skal lage bue. Husk: ringer lages med skytteltråd rundt venstre hånd, buer med hjelpetråd rundt venstre hånd.

Trekløver

R1 3 – 6 – 3 neste ring plasseres ved siden av og inntil «rota» på R1, ikke snu
 R2 3 + 6 – 3 neste ring plasseres ved siden av og inntil «rota» på R2, ikke snu
 R3 3 + 6 – 3 nå snur/vender du arbeidet og begynner på

«veggen» i hjertet

B1 6 snu/vend arbeidet mellom alle elementene heretter

R4 2 + 4 – 2

B2 8

R5 3 + 6 – 3

B3 8

R6 2 + 4 – 2

B4 6

*

R7/8/9 3 + 6 – 3

B5/6/7 6

gjenta altså fra * tre ganger

R10 2 + 4 – 2

B8 10 nå er du i bunnen av hjertet;

arbeid deg oppover på den andre siden

slik bildet viser. Når du kommer til den

siste lille ringen, R17, skal den kobles til

R1 i trekløveret. Det bruker å gå greit

når man legger ringene inntil hverandre.

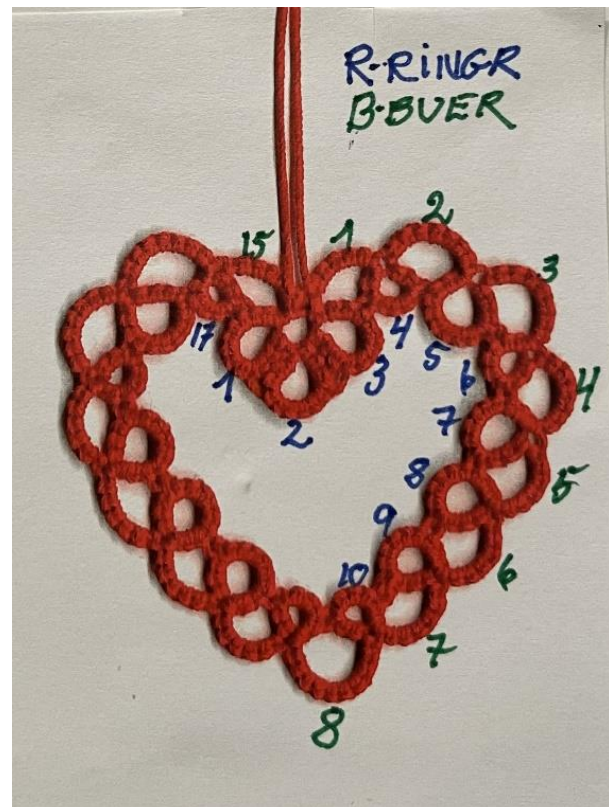
B15 avslutter arbeidet

Klipp av trådene lange nok til

oppheng.

Sy B15 fast, kursleder viser

hvordan dette gjøres.

NB bildet viser ikke virkelig størrelse

AVSLUTNING

Det deltok åtte personer på kurset som besto av fire møter a tre undervisningstimer.

De fikk utdelt materiale med generell informasjon og et utvalg mønster.

I tillegg til kurslæreres demonstrasjon, ga vi tips om noen instruksjonsvideoer. Flere deltagere fant også selv fram til andre YouTube - kontoer som fungerte for dem.

Kursdeltagerne fikk utdelt skyttel av merket Clover og garn av merket Lizbeth, tykkelse 10 til prøvearbeide. Vi fulgte nuperelleforeningens forslag om tester med garn i to farger for lettere å få forståelse av knutens dynamikk. Erfaring: man bør bruke to helt ensfargede tråder (ikke de melerte) og ikke for mørke. Med f.eks. dyp lilla ble konturene på knuten vanskelig å se.

Deltagerne fikk en del en-til-en-undervisning. Bøygen var å få hendene til å samarbeide og tråden til å slakkes og strammes på riktig tidspunkt. Men kurslærer ble riktig fornøyd og stolt av det deltakerne fikk til på kort tid. Nesten alle de utdelte mønstrene ble testet og kommentert. Vi diskuterte bl.a. detaljnivået på mønsterforklaringene og forholdet mellom bare tekst og bilder av motivene.

I ettertid har noen arbeidet videre med teknikken, blitt sikrere og gjennomført problemløsning på egen hånd.

I utgangspunktet hadde vi tenkt å teste ut tykkere garntyper og andre bruksområder for teknikken. Vi gjorde noen enkle tester, men ingen større arbeider. Vår høyst subjektive konklusjon er at arbeidet blir vanskelig å håndtere med tykkere garn, knutene må bearbeides mer for å få form og tråddene blir vanskelig å feste/skjule. Vi synes dessuten at nuperellen mister noe av sitt særpreg som lett, luftig og delikat. Lizbeth 3 ble for oss «grensen» for tykkelse på garnet.

Østre Toten husflidslag hadde også et kurs i 2023 med seks deltagere. Interessen i 2025 var så stor at ikke alle som ønsket det fikk plass. Derfor har vi satt opp et nytt kurs i mars 2026.

Vi jobber videre med nupereller på våre allhusflidsdager der vi sammen kan utvikle våre ferdigheter og utveksle erfaringer.